

ROMAN

ANDREY PLATONOV

CAN

Rusça Aslından Çeviren: Kadir Yücel

Moskova İktisat Enstitüsü'nün avlusuna çıktı gayri Rus, genç bir adam olan Nazar Çagatayev. Şaşkınlıkla etrafına bakındı ve geçip giden uzunca bir vaktin ardından aklını başına topladı. Burada, bu avluda birkaç yıl boyunca dolaşmıştı, gençliği burada geçmişti, ancak bundan yakınmıyordu; artık yükseklere, dinmiş akşam güneşiyle harlanan bütün bu yaz dünyasının üzerinden daha da görünür olduğu kendi akıl dağına çıkmıştı.

Avluda gelişigüzel otlar büyüyor, köşede bir çöp kutusu duruyordu, sonra virane halde tahta bir merek vardı, onun yanında da yapayalnız, yaşlı bir elma ağacı kimseden bir hayır görmeden ömür sürüyordu. Bu ağacı çok geçmeden, nereden geldiği belirsiz, muhtemelen yüz pud² ağırlığında saf bir taş bulunuyordu ve daha da ilerisinde on dokuzuncu yüzyıldan bir lokomobilin demir tekerleği toprağa saplanmıştı.

Avlu boştu. Genç adam mereğin eşğine oturup odağını topladı. Enstitünün yazı işlerinden bir tez savunma belgesi almıştı, diplomanın aslı ise daha sonra postayla kendisine gönderilecekti. Buraya bir daha asla dönmeyecekti. Buradaki

2 Çev. 16,38 kg'a denk düşen Rus ağırlık birimi.

tüm ölü nesnelere içten içe vedalaşıyordu. Bir gün onlar da canlanacaktı: kendi başlarına ya da bir insan aracılığıyla. Avludaki tüm bu gereksiz eşyaların etrafında dolaştı ve onlara dokundu: Nedendir bilinmez, nesnelere onu hatırlarında tutmasını ve sevmesini istiyordu. Ancak buna kendisi de inanmıyordu. Çocukluk anılarından biliyordu ki uzun bir ayrılığın ardından tanıdık bir yeri görmek garip ve hüznüdü; oraya halen gönülden bağlıdır, durağan eşyalar sanki sen yokken hareketli, mutlu bir yaşam sürmüşler de sen duyularında bir başına kalmışsın gibi unutmuşlardır seni çoktan ve tanımayacaklardır da; artık karşılarında acınası, meçhul bir varlık olarak duruyorsundur.

Mereğin ardında eski bir bahçe büyüüp bitmişti. Şimdi oraya masalar koyuyor, geçici bir ışık tesis ediyor ve çeşit çeşit süslemeler yapıyorlardı. Enstitünün müdürü Sovyet iktisatçıların ve mühendislerinin ikinci dönem mezunları için bu akşam bir kutlama düzenliyordu. Nazar Çagatayev dinlenmek ve akşam için üstünü değiştirmek üzere okulun avlusundan yurda gitti. Yatağına uzandı ve ancak gençlikte meydana gelen ani ve cismani bir mutluluk duygusuyla ezkaza uykuya daldı.

Daha sonra, akşamın karanlık vaktinde, Çagatayev iktisat enstitüsünün bahçesine yeniden geldi. Uzun öğrencilik yılları boyunca saklanmış, güzel, gri takım elbisesini giydi ve küçük kızlara özgü bir el aynası önünde tıraş oldu. Bütün malı mülkü yastığının altında ve yatağının yanındaki komodinin içindeydi. Çagatayev akşamki etkinlik için çıkmak üzereyken, dolabının içindeki karanlığa pişmanlıkla baktı;

yakında unutacaktı onu, Çagatayev'in giysilerinin ve bedeninin kokusu bu ahşap kutudan sonsuza dek kaybolacaktı.

Yurtta farklı farklı yüksekokullardan öğrenciler kalıyorlardı, bundan dolayıydı ki Çagatayev tek başına gitmişti. Bahçede, sinemadan çağrılan orkestra çalmaktaydı, masalar uzun bir sıra boyunca diziliydi, üzerlerinde de elektrikçiler tarafından ağaçların arasındaki geçici tellerin üstüne asılmış projektör lambaları yanıyordu. Boş yaz gecesi, kutlama için son kez görüşmek üzere toplanmış başların üzerindeydi ve bu gecenin tüm güzelliği; açık ve sıcak alanda, gökyüzünün ve bitkilerin sessizliğindeydi.

Müzik çalıyordu. Kendilerine oralarda mutluluk inşa etmek üzere çevre topraklara dağılmaya hazır gençler masalarda oturuyorlardı. Müzisyenin kemanı bazen ücra kalmış, cıvılaşan bir ses gibi kesilip duruyordu. Çagatayev'e ufkun ötesinde bir adam ağlıyormuş gibi geliyordu; belki de, vaktiyle doğduğu, şimdilerdeyse annesinin yaşadığı ya da öldüğü, kimsece bilinmeyen o ülkede.

“Gülçatay!” dedi yüksek sesle.

“O nedir?” diye sordu yan tarafında oturan kız, bir teknik uzman.

“Hiçbir manası yok,” diye açıkladı Çagatayev. “Gülçatay, benim annemdir, dağ çiçeği. İnsanlara adlarını küçüklerken ve güzel olan her şeye benzerlerken verirler...”

Keman çalıyordu yine, sesi yalnızca yakınmıyor, aynı zamanda davet ediyordu gitmeye ve dönmemeye, çünkü müzik her daim zafer uğruna çalar; hüznü olsa bile.

Çok geçmeden danslar, oyunlar, gençliğin mutak eğlencesi başladı. Çagatayev insanları ve gecenin doğasını seyrediyordu, burada uzun bir müddet daha bulunması gerekecekti; belki de sonsuza dek ıstırapla mücadele etmesi, çalışması ve mutlu olması.

Çagatayev'in alacında ona yabancı, siyah bir ışıkla parıldayan gözlere sahip, çenesine kadar uzanan, öyle ki ihtiyar bir kadının üzerindeymiş gibi duran, ona rahatsız ama tatlı bir görünüm veren koyu mavi elbiseli bir genç kız oturuyordu. Kadın, utandığında yahut beceremediğinden, dans etmiyor ve hevesle Çagatayev'i seyrediyordu. Çagatayev'in iyilikle ve ciddiyetle dik dik yöneltmiş çekik, duru gözlere sahip esmer yüzü, gizli duyguların barındığı bir yüreği saklayan geniş göğsü, ağlamaya ve gülmeye muktedir yumuşak, takatsız ağı hoşuna gidiyordu. Kız sempatisini saklamadı ve gülümsedi Çagatayev'e, o ise karşılık vermedi kıza. Topluluğun neşesi gitgide daha da arttı. Öğrenciler (iktisatçılar, planlamacılar ve mühendisler) masalardan çiçekler alıp bahçedeki çimleri yolarak kız arkadaşlarına hediyeler yapıyor veya doğrudan otları onların gür saçlarına serpiştiriyorlardı. Ardından konfetiler belirdi ve onlar da keyif meşgalesi oldu. Çagatayev'in karşısında oturan kadın kayıplara karışmıştı; bahçenin yolağında dans ediyordu şimdi, her yerine rengârenk kâğıtlar saçılmıştı ve halinden memnundu.

Masa başında kalan diğer kadınlar da arkadaşlarının ilgisinden, onları çevreleyen doğadan; uzunluk ve umut bakımından ölümsüzlüğe eşdeğer olan geleceklerine dair duydukları önseziden mutlulardı. Aralarında başının üstünde çiçekler ve konfetiler olmayan yalnızca bir kişi vardı; kimse ona güldürmeceli sözlerle yanaşmıyor, o da şenliğe katılım sağlıyor ve burada bulunmak ona sevinç ve neşe veriyormuş gibi görünmek için acı acı gülümsüyordu. Yüzü bir kısırak başını andırıyordu ve pudralanmış, büyük büyük birkaç çıbanla kaplıydı, sanki gençliğinin bütün gücü yüreğinin içinde yer edinemiyormuş da dışarı çıkmış gibiydi; gözleriyse tıpkı büyük bir yük hayvanı gibi üzgün ve sabırlıydı. Kimi zaman etrafına göz gezdiriyor ve kimsenin kendisine ihtiyaç duymadığına kanaat getirince dökülen çiçekleri ve renkli kâğıtları komşularının sandalyelerinden hızlıca toplayıp fark ettirmeden saklıyordu. Çagatayev onun bu hareketlerini ara sıra görüyor ama bir anlam veremiyordu; uzun süren tekdüze eğlenceden sıkılmıştı artık ve buradan ayrılmak üzereydi. Başkalarından düşen çiçekleri toplayan kadın da bir yerlere gitmişti: Akşamın vadesi dolmuş, yıldızlar büyümüş, gece başlamıştı. Çagatayev yerinden kalktı ve yakın yoldaşlarına başını eğerek selam verdi: Onlarla uzunca bir süre görüşemeyecekti.

Çagatayev ağaçların yanından geçti ve gölgeler içinde saklanmış at yüzü o kadını fark etti; kadın onu görmüyordu, saçlarına çiçekler ve kurdeleler takıyordu, daha sonra ağaçların ardından ışıklandırılmış masaya çıktı yeniden. Çagatayev hemen oraya yöneldi: Masaları devirmek, ağaçları yıkmak ve üzerine acınası gözyaşlarının damladığı bu

zevküfefaya son vermek istiyordu ancak koyu renk saçlarında bir gülle tebessüm eden kadın mutluydu halihazırda, gözleri yaşlı olsa da. Çagatayev bahçede kaldı, kadına yaklaştı ve tanıştı onunla; Meğerse Kimya Enstitüsü'nde tez yazan bir öğrenciymiş. Nasıl edilir kendisi beceremese de onu dansa davet etti, ne var ki kadın harika dans ediyor ve onu müziğin temposuna uygun yönlendiriyordu. Kadının gözleri bir anda kuruyuvermiş, yüzü güzelleşmişti ve vahşi bir ürkeklığe alışmış, ekmek gibi hoş bir sıcaklık kokan; geç kalmış bir bekâretle dolu bedeni güvenle sokuluyordu ona şimdi. Çagatayev onun yanında kendinden geçmişti ve muhtemelen bir daha karşılaşmayacağı bu yabancı ve geçici kadından uyku ve mutluluk yayılmaktaydı; farkına varılmaz bir saadet, yaşamını sürüp gider yanı başımızda böylece çoğu zaman.

Buluşma ve eğlence, gökyüzünde ışık görünene dek devam etti; ardından bahçe boşaldı, ölü alet edevat kaldı, herkes dağıldı. Çagatayev ve yeni kız arkadaşı Vera, tanla ışılan Moskova'da yürüdüler. Elgin Çagatayev bu şehri kendi memleketiymiş gibi seviyordu ve burada uzun süre yaşadığı, bilim öğrendiği ve sitemsizce çokça ekmek yediği için minnettardı. Yol arkadaşına baktı: Uzakta yükselen güneşten dolayı yüzü güzelleşmişti.

Vakit geçmiş, gökyüzü yükselmiş ve saflaşmıştı; gergin güneş, serveti olan ışığını kesintisizce yeryüzüne gönderiyordu. Vera suskun suskun yürüyordu. Çagatayev zaman zaman onu süzüyor ve mütevazı sessizliği dahi otların dilsizliğini, tanıdık bir dostun sadakatini anımsatırken, onun neden